

مرور نظام‌مند مسائل اجتماعی ایران:

بازه زمانی ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰*

طاها عشایری*، طاهره جهان پرور**، مسلم سوری***، مرضیه احمدی می‌لاسی****

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۷/۱۴، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۲۰)

چکیده:

مسائل اجتماعی، واقعیتی چندوجهی-چندبعدی در جامعه انسانی و حاصل دیالکتیک بین عاملیت و ساختارهاست، نتیجه گام‌های کج و انحرافی به ظهور آفتی اجتماعی علیه ارزش و هنجارهای انسانی شده است. جامعه ایرانی نیز گونه‌هایی از مسائل اجتماعی (فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی) را تجربه می‌کند. هدف پژوهش مرور نظام‌مند مسائل اجتماعی ایران است. روش تحقیق از نوع مرور نظام‌مند (تحلیل ثانویه)، در بازه زمانی ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰ با استفاده از حجم نمونه ۲۵ سند پژوهشی به روش تمام شمار و تعمدی غیر احتمالی است. نتایج نشان می‌دهد که گونه‌های مسائل اجتماعی در سه شاخص کلی الف. آنومی فرهنگی (تضعیف ارزش‌ها و هنجارهای اخلاقی؛ تملق و چاپلوسی؛ رفتارهای پرخطر فرهنگی؛ ارزش اخلاقی منفی؛ تضاد فرهنگی، روابط فرازناشویی و انحرافات جنسی، احساس بی‌هویتی و بیگانگی اجتماعی)، ب. آنومی اجتماعی (بی‌سازمانی اجتماعی؛ رواج فردگرایی، ناامیدی اجتماعی؛ افت سرمایه اجتماعی؛ ترس از جرم و احساس قربانی شدن، افزایش درگیری و نزاع خیابانی؛ خشونت خانوادگی، رواج همسرآزاری؛ مزاحمت خیابانی؛ رفتار

<http://dx.doi.org/10.22034/jsi.2022.540494.1483>

* مقاله علمی: پژوهشی

* عضو هیئت علمی گروه تاریخ و جامعه‌شناسی دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه محقق اردبیلی (نویسنده مسئول)

t.ashayeri@uma.ac.ir

** دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی فرهنگی دانشکده علوم اجتماعی، ارتباطات و رسانه دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران

jparvar@yahoo.com

مرکزی

ms.souri77@gmail.com

*** دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی - مسائل اجتماعی ایران

**** کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه اصفهان

مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره بیست و دوم، شماره ۳، پاییز ۱۴۰۰، ص ۱۵۲ - ۱۲۰

پرخاطر اجتماعی؛ افزایش قاچاقچیان و مصرف‌کنندگان مواد مخدر؛ تخلفات رانندگی) و ج. آنومی اقتصادی (اختلال در توزیع منابع غذایی و کالاها؛ فضای نامساعد کسب‌وکار، بحران امنیت شغلی، افزایش فشار اقتصادی (بیکاری، گرانی و تورم)؛ شکاف طبقاتی؛ ناامنی غذایی و بی‌ثباتی آینده اقتصادی جامعه)، قرار می‌گیرند.

واژگان کلیدی: آنومی چندبعدی، بی‌سازمانی اجتماعی، مرور نظام‌مند، مسائل اجتماعی.

مقدمه و بیان مسئله:

ناهنجاری رفتاری^۱ در همه جوامع به چشم می‌خورد؛ ولی با توجه به شرایط جامعه، نوع، میزان و شدت آن متفاوت است (هاشمی و مردانی، ۱۴۰۰: ۶۷). مسائل اجتماعی^۲ از حوزه‌های مهم جامعه‌شناسی از کلاسیک تا معاصر (معیدفر و پروین، ۱۳۸۸: ۱۳۶؛ موسوی و همکاران، ۱۳۹۸)، به معنای مشکل، گره و یک رخداد منفی است (عشایری و جهان‌پرور، ۱۴۰۰: ۱۴). رومی^۳ "پدیده‌ای نامطلوب و واکنش جمعی برای اصلاح آن" (صدیقیان بیدگلی و لشکری، ۱۳۹۶: ۱۱۸)؛ جان مشونیس^۴ "اختلال در نظم و آسایش عمومی" (رستگار و همکاران، ۱۳۹۸: ۵۸)؛ سی‌رایت میلز^۵ "عام بودن، تهدیدآمیز بودن و داشتن راه‌حل ساختاری" (یوسفی و اکبری، ۱۳۹۰: ۲۰۰) را برای فهم مسائل اجتماعی تدوین کردند. شرایط مشکل‌زا و تهدیدکننده ارزش‌های انسانی-اجتماعی (عبداللهی، ۱۳۸۳) که به‌وسیله انسان‌ها ظهور کرده (امری جبری و اجتماعی) و به نوبه خود از نو آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد (لوزیک، ۱۳۹۹: ۲۵) و به‌مثابه یک پدیده دیالکتیکی^۶؛ حاصل جامعه انسانی و نتیجه گام‌های کج و انحرافی اجتماع است. مسائل اجتماعی امری کلان شامل مسئله‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی است (فیض‌اللهی و بخارایی، ۱۳۹۷) که می‌توان عنوان مسائل چندگانه اجتماعی^۷ (چندوجهی یا چندبعدی) را بر آن گذاشت.

۱. Behavioral Disorders.

۲. Social Issues.

۳. Rwomire.

۴. John Machonis.

۵. C. Wright Mills.

۶. Dialectical.

۷. Common Examples of Social Issues.

"دورکیم"^۱، بنیان‌گذار علم جامعه‌شناسی دانشگاهی، با گذر از تحلیل روانشناختی-فردی به راه‌حل‌های جمعی-جامعه‌شناختی به تبیین مسائل و گونه‌های آن پرداخت و به ارتباط سنخ دوگانه جامعه (مکانیکی و ارگانیکی)^۲ و ظهور مسائل اجتماعی توجه کرده و تقسیم‌کار اجتماعی^۳ را در ظهور مسائل اجتماعی و حتی سازوکار حل مسائل اجتماعی مهم تلقی نموده است. مارکس^۴ نیز با نگرشی کلان، نهاد اقتصادی را در ظهور مسائل اجتماعی مهم دانسته است (محمودمولایی کرمانی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۰۲). در اندیشه مارکس، آنومی اقتصادی، برخاسته از کژکارکردی‌های ناشی از برخی نهادهای اقتصادی (تقسیم‌کار معیوب و نابسامان) است. بر این اساس، دورکیم در کتاب تقسیم‌کار اجتماعی با مفهوم "آنومی اجتماعی و بی‌سازمانی اجتماعی"^۵، تونیس^۶ بامطالعه "تغییرات ناشی از جامعه گم‌ایشافتی به گزلفاشافتی"^۷، مارکس با قرائت نوین از "انحرافات نظام سرمایه‌داری و شکاف طبقاتی" و ماکس وبر^۸ با نگرشی جدید به "سلطه نظام بروکراسی، رشد عقلانیت بر عاطفه انسانی و درنهایت قفس آهنین"^۹، مسئله اجتماعی و چگونگی ظهور آن را بررسی و تحلیل کرده‌اند. همه این متفکران، ریشه‌های سه‌گانه آنومی اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی را در جهان در حال گذار و تغییرات ناشی از آن را محتمل و ناگزیر فرض کرده‌اند.

امروزه، دل‌نگرانی شهروندان درباره برخی از نارسایی‌ها و کمبودهای (اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی) رو به افزایش است (یوسفی و اکبری، ۱۳۹۰). جهان امروز، پیچیده‌تر از گذشته خود شده است، شکل‌های متفاوت و متنوعی از موضوعات، مسائل و مشکلات در آن رخ می‌دهد که مردم در زندگی روزمره‌شان با آن مواجه می‌شوند. این مسائل به‌طور دائم بازتولید شده (بخارایی و محمدی شکیبا، ۱۳۹۴: ۱۰) و با شکل و گونه‌های جدیدی خود را نمایان می‌سازد.

مسائل اجتماعی از جمله مهم‌ترین موضوعات مطرح حال حاضر جامعه ایرانی امروزی را شکل می‌دهند که ذهن متخصصان و دانشگاهیان را به خود مشغول نموده است (اسلامیان و همکاران، ۱۳۹۷: ۸۷). مسئله اجتماعی در جامعه‌ای در حال گذار و در حال توسعه ایران (محمودمولایی کرمانی

۱. Émile Durkheim.

۲. Mechanical and organic solidarity.

۳. Division of Social Work.

۴. Marx.

۵. Anomie And Social Disorganization.

۶. Ferdinand Tönnie.

۷. Gemeinschaft und Gesellschaft.

۸. Max Weber.

۹. Iron cage.

و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۰۲)؛ موضوعی پیچیده و چندبعدی بوده و شناخت آن، به همفکری و کاوش عمیق فکری و علمی نیاز دارد (میرمحمدتبار و مظلوم خراسانی، ۱۳۹۶: ۱۴۵؛ رفیعی و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۸۵؛ مولائی کرمانی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۱۰). در ساحت سه‌گانه آنومی (اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی)، جرائم و انحرافات رخ می‌دهند که نیازمند اصلاح و پیشگیری از طریق شناسایی، سیاست‌گذاری و اقدام راهبردی است (بیدگلی و لشکری، ۱۳۹۶: ۱۱۸). متفکران دلایل ظهور این مسائل اجتماعی را جامعه در حال گذاری می‌دانند که ایران در قرن ۲۰ تجربه نموده و در قرن جدید (۲۲) همچنان ادامه دارد؛ به دلیل شرایط آنومیک، با مسائل مختلفی نیز روبرو خواهد بود، این بحران‌ها (اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی) در فرایند گذار از سنتی به مدرنیته به دلیل توسعه ناهمگون و تقسیم‌کار اجتماعی نابسامان در اثر فشارهای ناشی از این گذار تاریخی نمایان می‌شوند. در نتیجه برای رسیدن به یک جامعه‌ای سالم و بهنجار (در سطح کلان)، ابتدا باید مسائل اجتماعی در سطح کشور شناسایی و اولویت‌بندی گردند؛ در گام بعدی با فهم نظری (الگوی پارادایمی) تبیین شوند. بر این اساس مهم‌ترین اهداف پژوهش عبارتند از:

۱. شناسایی مسائل اجتماعی ایران در بازه زمانی ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۰ (کشف مسئله)

۲. فهم و تحلیل نظری شیوع مسائل اجتماعی (کاربست نظری-تجربی)

مبانی و رویکردهای نظری

مسئله اجتماعی: انحراف به مجموعه‌ای از رفتارها، اعمال، نگرش‌ها، اعتقادات؛ سبک و وضعیت‌هایی اطلاق می‌شود که برخلاف باورها و انتظارات جامعه است (هاشمی و مردانی، ۱۴۰۰: ۶۸). پنداشت از مسئله اجتماعی^۱، مطلق نبوده، بلکه مطابق ساختار جغرافیایی، فرهنگی و شرایط ملت‌ها، گونه‌های مسائل اجتماعی تفاوت می‌پذیرد (موسوی و همکاران، ۱۳۹۸) و نخبگان، متفکران و مسئولان در پی چاره‌جویی و اصلاح آن هستند (رافعی، ۱۳۹۶: ۱۱۸). نوع مسئله اجتماعی، بستگی به زمان، مکان و فرهنگ جوامع دارد (رفیعی و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۸۷). دورکیم اولین بار با عنوان واقعیت اجتماعی آن را به رسمت شناخت (یوسفی و اکبری، ۱۳۹۰).

نظریه‌های تبیین‌کننده مسئله اجتماعی

۱. Social problem.

در جامعه‌شناسی سه پارادایم اصلی مشتمل بر ۱. ساختارگرایی کارکردی^۱؛ ۲. تضاد (ستیز)^۲ و ۳. کنش متقابل نمادین^۳ (ترکیبی از دو پارادایم قبلی و ظهور اندیشه جدید) بازگوی هفت رویکرد مهم به مسائل اجتماعی به شرح ذیل (جدول شماره ۱) هستند.

جدول ۱: الگوهای نظری حاکم در تبیین مسائل اجتماعی

ردیف	گونه پارادایم	نظریه / رویکرد	مفاهیم کلیدی	مسئله	شرایط وقوع مسئله	منبع
۱	ساختارگرایی کارکردی	۱-۱. آسیب‌شناسی اجتماعی	ارگانسیم، بدن، رفتار فردی، سالم/ناسالم/چرخه طبیعی، فهم زیستی-جسمی از کنش اجتماعی، سلطه ارزیابی کالبدی-ژنی	تخلف از انتظارات اخلاقی، پنداشتی پزشکی از مسائل (بیماری)	جامعه (محیط زندگی)، ناکامی در جامعه‌پذیری، اختلال در آموزش فرد باعث اختلال در جامعه می‌شود، ملهم از افکار داروینی، نگاه ژنتیکی-محتوم به سرنوشت فرد در جامعه، فهم زیستی - بدنی از مسائل اجتماعی	معیدفر و پروین (۱۳۸۸): (۱۳۶)، عشایری و نامیان (۱۳۹۸)، رابینگتن و واینبرگ (۱۳۹۸)، میرمحمدتبار و مظلوم خراسانی (۱۳۹۶)
		۲-۱. کج رفتاری	تحولات اجتماعی، فشار اجتماعی، قانون و نظم، سرخوردگی، غیراخلاقی بودن، ابزار مشروع و اهداف فرهنگی،	شرایط و قوانین، تحولات ناگهانی، محرومیت نسبی، برچسب	محرومیت و ناکامی اجتماعی، تعارض فرد با ساختار اجتماعی، فقدان	رفیعی (۱۳۸۰)، معیدفر و پروین (۱۳۸۸): (۱۳۶)، رابینگتن و

۱. Functional structuralism.

۲. Contradiction.

۳. Symbolic interactionism.

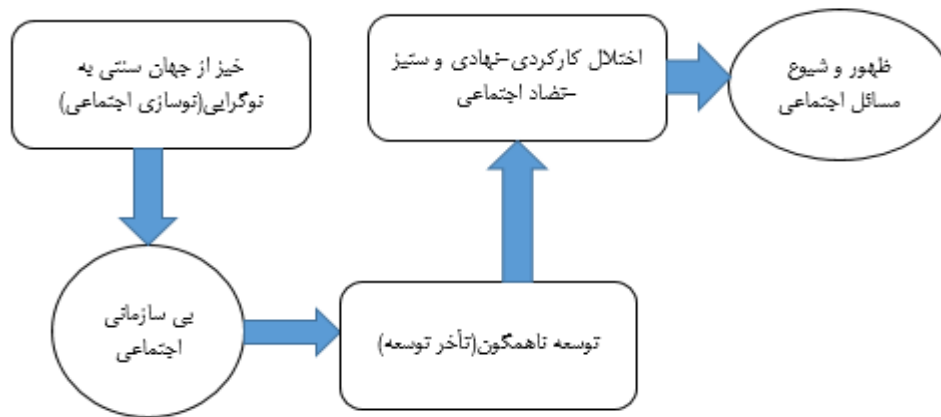
منبع	شرایط وقوع مسئله	مسئله	مفاهیم کلیدی	نظریه / رویکرد	گونه پارادایم	ردیف
واینبرگ (۱۳۹۸)، میرمحمدتبار و مظلوم خراسانی (۱۳۹۶)، لوزیک (۱۳۹۹)	مکانیسم برای سازگاری و حل نیازهای فرد ناکام و محروم، سلطه ساختار بر فرد و ناتوانی فرد در تحقق اهداف، ستیز روانی فرد با موانع ساختاری	مجرمانگی به طبقه، کانونی شدن فقرا، نقش طبقات پایین در ظهور جرائم	عدم توزیع فرصت‌ها به صورت یکسان و معقول، اجماع و وفاق، هم‌نشینی افتراقی؛ فرصت‌های مجرمانه			
معیدفر و پروین (۱۳۸۸)، عشایری و نامیان (۱۳۹۸)، میرمحمدتبار و مظلوم خراسانی (۱۳۹۶)، هاشمی و مردانی (۱۴۰۰)	محیط اجتماعی (مهاجرت، شهرنشینی و صنعتی شدن)، جابجایی و تحرک اجتماعی - جغرافیایی، کاهش قواعد کنترل‌گر، فروپاشی سنت‌های اجتماعی، بی‌قاعدگی مدنی و نبود قوانین جایگزین در اثرگذار، آنومی اجتماعی و ابهام فرد در	شکست مقررات جامعه، کاهش انسجام اجتماعی، بحران سرمایه اجتماعی، تضاد سنت و مدرنیته، ناشناختگی اجتماعی، گذار از همبستگی مکانیکی به ارگانیکی، عقلانیت و سودمحوری، زوال نظام همسایگی و گروه‌های صمیمی؛	تعادل ساختنی، تغییرات اجتماعی، سیستم اجتماعی، هنجار و قواعد رفتاری، مانند فقر، ناهمگونی قومی/نژادی و تحرک جمعیت، آشفتنگی روحی، جرم بزرگ‌سالان و بزهکاری جوانان، اختلال کارکردی، ستیز هنجارها، ابهام بین فرد و جامعه، رهیافت شیکاگویی به مسائل، بحران اخلاقی جامعه (آنومی اخلاقی)	۱-۳. بی‌سازمانی اجتماعی		

منبع	شرایط وقوع مسئله	مسئله	مفاهیم کلیدی	نظریه / رویکرد	گونه پارادایم	ردیف
	ارتباط با انتظارات جامعه از فرد، آشفته‌گی، هنجاری، بحران نظام کنترلی (رسمی و غیررسمی)، تعارض نهادهای سنتی به تقاضاهای فردی، به هم‌ریختگی در ساختار اجتماعی و اختلال در کارکردهای نهادی سنتی و مدرن، توسعه ناموزون و ناهمگون	ناهمگونی خرده‌فرهنگی؛ فرصت‌های متفاوت؛ کنترل اجتماعی؛				
میرمحمدتبار و مظلوم خراسانی (۱۳۹۶)، عشایری و نامیان (۱۳۹۸)، رابینگتن و واینبرگ (۱۳۹۸)، هاشمی و	نگاه از بالا به پایین به مسئله، مسئله از نگاه صاحبان منزلت و موقعیت تعریف و تعدیل می‌شود، نگاه سلطه‌آمیز به طبقات پایین و منحرف ذاتی	مبارزات طبقاتی، تقابل با الگوهای تحلیلی کارکردگرا- ساختاری، تضاد گروهی، برهمکنش جرم-قانون و نظم اجتماعی، کنترل قدرت	ارزش‌ها و منافع، کار، سرمایه، ثروت، اقتصاد، دیالکتیک عینی و ذهنی مسائل اجتماعی	۱-۲. تضاد ارزش‌ها و منافع اجتماعی	تضاد-ستیز	۲

ردیف	گونه پارادایم	نظریه / رویکرد	مفاهیم کلیدی	مسئله	شرایط وقوع مسئله	منبع
					تلقی شدن آن‌ها، برچسب تلقینی و ابزاری و استثمار‌گرایانه	مردانی (۱۴۰۰)
		۲-۲. انتقادی	کل‌نگری، ترکیب فهم سنتی و نوین از مسئله، دلیل جرم خشم ناشی از بی‌عدالتی و شکاف اجتماعی و تبعیض نمادین، نژادپرستی طبقاتی، تضاد طبقاتی	ارتباط متقابل مسائل اجتماعی با الگوی سیاسی-اقتصادی، فهم انتقادی از مسئله، نگرش مارکسیستی به مسئله؛ ابزاری شدن نظام قضایی-انتظامی در کنترل جرائم اجتماعی	نگرش دیالکتیکی به مسئله، سلطه فهم طبقاتی-مارکسی از انحراف و جرم، چرخش از طبقه پایین به لایه بالایی جامعه (نخبگان و بورژواها) در ظهور مسائل اجتماعی، ارتباط قدرت و نظام کنترلی	صدیقیان بیدگی و لشگری (۱۳۹۶): ۱۱۹، رابینگتن و واینبرگ (۱۳۹۸)، میرمحمدتبار و مظلوم خراسانی (۱۳۹۶)
۳	کنش متقابل نمادین	۱-۳. برچسب‌زنی	گروه قدرتمند، فرد منحرف، مشروعیت/عدم مشروعیت رفتار اجتماعی، افراد حاشیه‌ای و کم‌قدرت‌تر، انگ زنی، ناهمنوایی، پنداشت‌ها و انگاره‌های ذهنی، کنش‌های متقابل و روزمره‌ای؛ پیوند	کنش متقابل نمادین، یک‌سویه، برچسب زدن و خوردن، نگرش طبقه‌ای و فیزیکی به فرد، فهم مارکسیستی از انسان، برساختی	ارتباط نظریه تضاد ارزش مارکسیستی با تئوری انگ زنی، پنداشت مکانیکی و غیرانسانی از مسئله انحراف، نگرش ابزاری و سودمحور به افراد در حلقه قانون و جرم،	فتحی و فدوی (۱۳۹۱)، لوزیک (۱۳۹۹)، رابینگتن و واینبرگ (۱۳۹۸)، میرمحمدتبار و مظلوم خراسانی (۱۳۹۶)

ردیف	گونه پارادایم	نظریه / رویکرد	مفاهیم کلیدی	مسئله	شرایط وقوع مسئله	منبع
			افتراقی؛ خنثی‌سازی	بودن مسئله، مسئله اجتماعی امری ارتباطی و فرایندی است.	آمیختگی فرهنگ خشونت نمادین با نظام سرمایه‌داری	هاشمی و مردانی (۱۴۰۰)
	۲-۳. برساخت‌گرایی اجتماعی	سازه‌گرایی اجتماعی، ارتباط مسئله اجتماعی با اذهان بشر، برساخت معرفت و نگرش به مسئله، تعریف جمعی، وضعیت مخاطره‌آمیز و تهدیدکننده	پنداشت جمعی از مسئله اجتماعی، عبور از تقلیل‌گرایی به جمع‌گرایی، تعاملی بودن مسئله، انحراف ساخته پنداشت جامعه از مسئله است.	نمایش ترکیب تئوری برچسب‌زنی و انگ زنی، پویایی نگاه به مسئله اجتماعی و فرا برچسب‌زنی، سلطه وجدان جمعی دور‌کیمی در فهم مسئله و پیوند آن با اندیشه انگ زنی	رابینگتن و واینبرگ (۱۳۹۸)، صدیقیان بیدگلی و لشگری (۱۳۹۶)، بخارایی و شکیبا (۱۳۹۴)، یوسفی و اکبری (۱۳۹۰)	

الگوی نظری پژوهش

شکل ۱: الگوی نظری پژوهش

روش پژوهش

روش این پژوهش فعلی از نوع مطالعات توصیفی است که از حیث روش اجرا، مطالعه مرور نظام‌مند بوده و نوعی تحلیل ثانویه تحقیقات سابق محسوب می‌شود. مرور نظام‌مند، جستجوی، هدفمند و ساخت‌یافته‌ای است که مطابق قوانین و سیاست علمی از قبل طراحی شده، صورت می‌گیرد. این پژوهش با مروری بر کتاب‌ها، مقالات، گزارش سازمانی و طرح‌های پژوهشی ملی در سطح کشور انجام گرفته است. برای فهم مسائل اجتماعی ایران، از فرض پارادایم ساختارگرایی کارکردی بهره گرفته شده است. جامعه آماری این مطالعه شامل ۲۵ سند تحقیقی (۴ مقاله پژوهشی؛ ۸ گزارش سازمانی؛ ۷ طرح ملی و ۶ کتاب تألیفی) در بازه زمانی ۱۳۸۳ تا ۱۴۰۰ است.

تعریف‌های مفهومی و عملیاتی متغیرهای پژوهش

آنومی فرهنگی: آنومی فرهنگی به اختلال فرهنگی اشاره دارد. نوعی ناهنجاری در امر فرهنگی از جمله اخلاق، ادبیات، فرهنگ، کردار، گفتار و شیوه تعامل و زیست اجتماعی است (بخارایی و همکاران، ۱۳۹۴) که از شاخص عینی آماری در مؤلفه‌های رواج تملق و چاپلوسی؛ میزان رواج پارتی‌بازی؛ اعمال منافی عفت؛ شیوع رفتارهای فرزندناشویی؛ شرب و خمر و ارزیابی وضع اخلاقی ایرانیان برای عملیاتی‌سازی آن استفاده شده است.

آنومی اجتماعی: آنومی اجتماعی به معنای رواج بی‌هنجاری و آشفتگی در امور اجتماعی از جمله مسائل مدنی، قانون، نظام اداری، سرمایه اجتماعی و روابط اجتماعی است. برای عملیاتی‌سازی از

شاخص ترس از جرم و قربانی شدن؛ رفتار پرخطر اجتماعی؛ میزان رواج همسر آزاری؛ مزاحمت خیابانی زنان؛ قانون‌گریزی رانندگی؛ نزاع و درگیری؛ شیوع مواد مخدر استفاده‌شده است.

آنومی اقتصادی: مسئله اقتصادی، به بحران حوزه مالی، پولی، تغذیه، خوراک و پوشاک مرتبط است. آنومی اقتصادی به اختلال در نظام اقتصادی از جمله بازار، قیمت، تورم، بی‌ثباتی، احتکار، کمیابی منابع، بحران اشتغال و بی‌ثباتی عرصه کاری و اقتصادی اطلاق می‌شود (عشایری و جهان‌پرور، ۱۴۰۰: ۱۵). این شاخص از طریق نگرانی اقتصادی شهروندان؛ رتبه‌بندی مسائل اقتصادی؛ پیش‌بینی آینده فاصله طبقاتی و ضریب جینی، عملیاتی شده است. درنهایت منابع تحلیل ثانویه در جدول شماره ۲ آمده است.

جدول ۲: منابع تحلیل ثانویه

صاحب اثر	نوع پژوهش
میرمحمدتبار و مظلوم خراسانی (۱۳۹۶)	مقاله علمی - پژوهشی
نیازی و همکاران (۱۳۹۷)	
عشایری و همکاران (۱۴۰۰)	
هاشمی و مردانی (۱۴۰۰)	
ایسپا (۱۳۹۹)	طرح پژوهشی کشوری
شورای اجتماعی کشور (۱۳۹۷)	
مرکز ملی رصد اجتماعی (۱۳۹۵)	
مرکز آمار ایران (۱۳۹۹)	
پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات (۱۳۹۵)	
رستمی، میلاد (۱۴۰۰)	
کریمی (۱۳۹۴)	
موسوی و همکاران (۱۳۹۸)	کتاب تألیفی
عشایری و نامیان (۱۳۹۸)	
عشایری و جهان‌پرور (۱۴۰۰)	
عشایری و همکاران (۱۴۰۰)	
عشایری و جهان‌پرور (۱۴۰۰)	
عشایری و همکاران (۱۴۰۰)	
مرکز آمار ایران (۱۴۰۰)	گزارش سازمانی ملی
سازمان پزشکی قانونی کشور (۱۴۰۰)	
مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (۱۳۹۹)	

صاحب اثر	نوع پژوهش
سازمان پزشکی قانونی (۱۳۹۴)	
سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور (۱۳۹۶)	
شورای اجتماعی کشور (۱۳۹۳)	
گروه افکار سنجی (۱۳۹۹)	

یافته‌های پژوهش

نتایج آماری حاصل از منابع اسنادی (۲۵ مورد) در سه شاخص کلی الف. آنومی فرهنگی؛ ب. آنومی اجتماعی و ج. آنومی اقتصادی در ادامه گزارش و تحلیل شده‌اند.

آنومی فرهنگی

آسیب‌های فرهنگی، مسائل و چالش‌هایی است که سلامت جامعه را تهدید و زمینه‌ساز تضعیف ارزش‌ها و هنجارهای اخلاقی در بین اقشار مختلف است (هاشمی و مردانی، ۱۴۰۰: ۹۰). تملق و چاپلوسی به میزان زیاد (۶۹/۹ درصد) در جامعه رواج دارد، همچنین رفتارهای فرارزناشویی و ناموسی؛ گرایش به رفتارهای پرخطر فرهنگی مثل شیوع مصرف مشروبات الکی؛ رفتارهای غیراخلاقی (اخلاق منفی) به‌عنوان یک مسئله فرهنگی در حال افزایش بوده و نوعی آنومی اخلاقی (نامیدی از آینده اخلاقی جامعه) شیوع یافته است.

تملق و چاپلوسی

تملق و چاپلوسی از نشانه‌های بحران فرهنگی جامعه و نشان‌دهنده افت اخلاق اجتماعی است. مطابق گزارش ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان (۱۳۹۵) تملق و چاپلوسی به میزان زیاد (۶۹/۹ درصد) در بین شهروندان رواج دارد؛ میزان شیوع تملق و چاپلوسی از نظر ۱۳/۵ درصد پاسخگویان در حد کم؛ ۱۳/۱ درصد در حد متوسط بوده است.

پارتی‌بازی

پارتی‌بازی به معنای استفاده از روابط به‌جای ضوابط؛ ویژگی انتسابی به‌جای اکتسابی و خویشاوندسالاری در برابر شایسته‌سالاری است. از نظر ۸۷/۱ درصد پاسخگویان به میزان زیادی در ایران پارتی‌بازی رواج دارد؛ ۴/۳ درصد پاسخگویان آن را در حد کم؛ ۸ درصد آن را در حد متوسط دانسته‌اند و فقط ۰/۷ درصد بر این باورند که اصلاً در جامعه پارتی‌بازی وجود ندارد (کریمی، ۱۳۹۴).

جرایم جنسی (رفتارهای فرازنشویی)

رفتارهای فرازنشویی، به مسئله‌ای اطلاق می‌شود که دو زوج در تعهد و علقه همدیگر هستند و مطابق قوانین اساسی کشور؛ زن و شوهر بوده و اما همچنان به‌صورت پنهانی و نامشروع با افرادی دیگر اعم از متأهل و مجرد در ارتباط هستند. جدول زیر نشان می‌دهد که جرایم جنسی در سطح کشور در بازه زمانی ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۱ افزایش داشته است.

جدول ۳: تعداد دستگیرشدگان انواع جرایم جنسی کل کشور

شرح	سال	زنا	جرایم جنسی به قصد تجاوز	جرایم جنسی اغفال دوشیزگان و زنان	جرایم جنسی مزاحمت برای دوشیزگان و زنان	جرایم جنسی با عمل منافی عفت	رابطه نامشروع	فواد	فحشا	مساحفه	لواط	سایر جرایم جنسی	کل جرایم جنسی
	۱۳۸۰	۳۵۸۶	۵۳۱	۱۳۵۱	۱۶۶۴۰	۴۰۷۵	۳۱۳۴۳	۲۹۷	۱۳۹۴	۲	۳۰۴۶	۳۳۲۲	۶۵۶۰۷
کل کشور	۱۳۸۵	۳۵۹۹	۲۷۰	۱۹۷۵	۵۳۲۴۸	۷۱۱۹	۴۶۱۵۲	۳۴۰	۳۴۱۳	۶	۳۵۹۰	۵۳۱۷	۱۳۵۵۰۹
	۱۳۹۰	۱۲۹۵	۱۲۴	۱۸۹۵	۸۱۲۸۶	۱۹۵۶۹	۳۵۱۴۰	۱۷۸	۴۸۰۷	۷۱	۲۸۶۵	۵۱۷۹	۱۵۲۴۰۹
	۱۳۹۱	۹۴۵	۱۲۶	۱۶۴۴	۷۳۰۰۷	۱۲۶۷۸	۳۱۲۹۳	۲۶۴	۳۶۹۹	۱۳	۳۰۱۰	۳۱۶۹	۱۳۰۸۴۸

در سال ۱۳۸۰ بیشتر افراد دستگیرشده به دلیل ارتکاب جرایم جنسی، مربوط به ایجاد جرم مزاحمت خیابانی برای زنان و در سال ۱۳۹۱ نیز دستگیری به دلیل همین نوع جرم بیشترین مورد را به خود اختصاص داده‌اند و دستگیری به دلیل داشتن رابطه نامشروع و جرایم جنسی با عمل منافی عفت در مرتبه دوم و سوم قرار گرفته است (شورای اجتماعی کشور، ۱۳۹۷). فراتحلیل آسیب‌های اجتماعی در کشور در بازه زمانی ۱۳۷۸ تا ۱۳۹۸ نشان می‌دهد که برطرف کردن نیاز جنسی، کسب محبت و نیاز عاطفی، کنجکاو جنسی، گناه دانستن ارتباط با جنس مخالف، فقر اقتصادی، دیدن تصاویر محرک با هم‌جنس، نداشتن اعتمادبه‌نفس، زمینه‌های انحرافات جنسی را رقم‌زده است (هاشمی و مردانی، ۱۴۰۰: ۸۷) و همچنین تنوع‌طلبی زوجها، بدرفتاری خانوادگی؛ بی‌توجهی همسران به عواطف اجتماعی همدیگر؛ اختلافات خانوادگی و رواج فضای عاطفی سرد و طلاق خاموش و ازدواج اجباری؛ موجب شده تا زنان و مردان تمایل به روابط فرازنشویی داشته باشند.

شرب خمر و مشروبات الکلی

شرب و خمر و مصرف مشروبات الکلی در جامعه تبدیل به یک سبک زندگی شده است، به‌طوری‌که یکی از سبک‌های تفریحی و فضای نشاط‌آمیز برای جوانان و طبقات مختلف اجتماعی محسوب می‌شود، از جمله در دوره‌های دوستانه، مجالس عروسی و دوستانه (کارناوال فرهنگی)؛ اعم از محیط‌های روستایی و شهری، استفاده از آن به واقعیتی انکارناپذیر تبدیل شده است که در بین

خرده‌فرهنگ‌های اجتماعی نه به‌عنوان یک بحران فرهنگی و متضاد با قوانین و هنجارهای اخلاقی جامعه، بلکه به‌مثابه یک سبک زندگی نوین تلقی می‌شود (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۹).

جدول ۴: پرونده‌های مختومه شرب خمر

سال	شرب خمر	درصد تغییرات	جمعیت در یک‌صد هزار نفر
۱۳۸۵	۱۴۸۲۴	۲۶/۵	۲۱/۰
۱۳۸۶	۱۵۸۵۹	۷/۰	۲۲/۲
۱۳۸۷	۲۳۹۴۶	۵۱/۰	۳۳/۰
۱۳۸۸	۲۱۴۱۵	-۱۰/۶	۲۹/۱
۱۳۸۹	۲۳۳۳۱	۸/۹	۳۱/۲
۱۳۹۰	۳۰۶۰۹	۳۱/۱	۴۰/۳

ارزیابی وضعیت فرهنگ اخلاقی شهروندان

وضعیت فرهنگ اخلاقی شهروندان، به اصول فرهنگی و معیارها و هنجارهای رایج در بین شهروندان اشاره دارد که در زندگی، روابط اجتماعی و برهمکنش با همدیگر آن را بکار می‌برند. در جامعه تجمل‌گرایی (۵۱/۸ درصد) مانند (مصرف متظاهرانه؛ چشم هم‌چشمی؛ مدپرستی)، دروغ‌گویی (۴۶/۷ درصد)؛ دورویی و تظاهر (۴۴ درصد)؛ تقلب و کلاهبرداری (۴۲/۱ درصد)؛ بدبینی (۴۰/۶ درصد) و خودخواهی (۳۹/۳ درصد) به میزان زیادی رواج دارد (مرکز ملی رصد اجتماعی کشور، ۱۳۹۵).

جدول ۵: ارزیابی وضعیت فرهنگ اخلاقی شهروندان

ویژگی‌های اخلاقی	کم	متوسط	زیاد
تجمل‌گرایی	۱۹/۵	۲۸/۷	۵۱/۸
دروغ‌گویی	۲۵/۴	۲۷/۹	۴۶/۷
پای بندی به قول و قرار	۳۳/۲	۴۵/۱	۲۱/۷
دورویی و تظاهر	۲۵/۹	۳۰/۰	۴۴/۰
تقلب و کلاهبرداری	۲۸/۹	۲۸/۹	۴۲/۱
بدبینی	۲۵/۳	۳۴/۰	۴۰/۶
خودخواهی	۲۵/۹	۳۴/۷	۳۹/۳
حجب و حیا	۳۱/۸	۳۴/۴	۳۳/۸
ریاخواری	۳۶/۹	۳۱/۰	۳۲/۱
توجه به حرمت و آبروی یکدیگر	۲۹/۶	۳۶/۹	۳۰/۸
امانت‌داری	۳۲/۷	۴۲/۱	۲۵/۲

۲۳/۵	۳۶/۰	۴۰/۵	تجسس نکردن در امور شخصی دیگران
۲۰/۷	۳۷/۷	۴۱/۶	گذشت
۲۰/۵	۳۸/۶	۴۰/۹	انصاف

آنومی اجتماعی

آنومی اجتماعی به اختلال، بی‌سازمانی، سردرگمی و ابهام و همچنین ظهور رفتارهای پرخطر و مسائل اجتماعی در جامعه اشاره دارد. از نظر ۵۳ درصد؛ فردگرایی در جامعه رواج یافته و هرکس بایستی به فکر خودش باشد؛ اکثر مردم خودشان را چندان خوشبخت تلقی نمی‌کنند؛ ۷۳/۸ درصد از آینده جامعه ایران بسیار نگران هستند؛ ۷۶/۴ درصد از نبود حال و حوصله برای گپ و گفتگوی عمومی خبر می‌دهند و ۹۸/۸ درصد احساس تنهایی می‌کنند و دچار انزوا و احساس بیگانگی اجتماعی هستند. بیش از نیمی از مردم، مواردی مانند سرقت، جرائم دادگاهی، مشکلات روانی، طلاق، گرایش به مواد مخدر (تفریحی) و درگیری و نزاع خیابانی را تجربه کرده‌اند. همسرآزاری به خاطر عدم تفاهم، مشکلات اقتصادی، عاطفی و بحران‌های خانوادگی در حال افزایش است. تقریباً تعداد زیادی از شهروندان با مزاحمت خیابانی مواجه بوده‌اند. از سال ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸ تعداد معتادان و مصرف‌کنندگان مواد مخدر و همچنین قاچاقچیان و توزیع‌کنندگان موارد مخدر روندی افزایشی داشته است که دلایل آن می‌توان به سودآوری اقتصادی، دسترسی آسان، تلقی شدن به‌عنوان سبک فراغتی (دارویی) و هنجارهای قومی (هنجارهای تجویزکننده فواید مواد مخدر) اشاره کرد. نتایج فراتحلیل در سطح کشور (۱۴۰۰)، نشان می‌دهد که میزان تخلفات در بین رانندگان بشدت افزایش یافته و تعارضی بین انتظام پلیسی (کنترل رسمی) و شهروندان جامعه وجود دارد. ایرانیان بشدت خشمگین، پرخاشگر و اهل نزاع و درگیری شده‌اند. شهروندان اعم از نان و مردان در بازه زمانی ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۰ (پایان سال ۱۳۹۹)، به تعداد زیادی با همدیگر نزاع فیزیکی داشته و برای پیگیری حقوقی و کیفری به نهادهای قضایی و پزشکی قانونی مراجعه کردند. همچنین حوادث و تلفات رانندگی در جاده‌ها تا ۱۳۹۷ در حال افزایش بوده است.

وضع اجتماعی جامعه

نگرش پاسخگویان نسبت به وضع اجتماعی نشان می‌دهد که ۴۹/۳ درصد احساس خوشبختی نکرده و از زندگی خود رضایتی ندارند. بیشتر پاسخگویان (۳۶/۹ درصد) وضع آینده نسل‌های امروزی و جوانان را بحرانی پیش‌بینی می‌کنند و ۳۸/۲ درصد (در حد زیاد) نسبت به هم‌نوعان خود و شرایط کلی بی‌تفاوت هستند و ۴۹/۴ درصد در حد زیاد و تا حدودی احساس تنهایی می‌کنند و رابطه کمی با اعضای خویشاوند، فامیل، دوستان خود دارند (گزارش وضعیت اجتماعی کشور، ۱۳۹۳).

جدول ۶: پنداشت ایرانیان از وضع اجتماعی جامعه

کم	تا حدودی	زیاد	موارد
۲۴/۱	۴۹/۳	۴۹/۳	عدم احساس خوشبختی
۳۳/۷	۳۶/۹	۳۶/۹	بحرانی بودن وضع آینده نسل‌ها
۲۶/۶	۳۸/۲	۳۸/۲	بی‌تفاوتی اجتماعی
۱/۲	۴۹/۴	۴۹/۴	رواج احساس تنهایی

ترس از جرم و خطر قربانی شدن

ترس از جرم به معنای احساس هراس، ترس، دلهره، نگرانی و استرس فرد از تهدیدهای امنیتی، محیطی و خطرات جانی و غیرجانی است که در محیط پیرامون وجود دارد. وجود ترس از جرم، نشانه احساس ناامنی و شیوع فضای بی‌دفاع شهری از جمله سرقت، اعتیاد، ولگردی، نزاع و درگیری و به‌طور کلی آسیب‌ها و مسائل اجتماعی است. در ایران نتایج تحقیقات (۳۱ سند پیمایشی) در بازه زمانی ۱۳۸۵-۱۴۰۰ نشان‌دهنده کاهش سطح احساس امنیت اجتماعی و وجود ترس از جرم است و ترس از جرم تحت تأثیر عوامل انتظامی (رضایت از عملکرد پلیس، نگرش به نیروی انتظامی، نگرش به عملکرد پلیس)؛ عوامل رسانه‌ای (استفاده از شبکه‌های داخلی، استفاده از شبکه‌های خارجی، استفاده از اینترنت، استفاده از مطبوعات)؛ عوامل ناامنی (بی‌سازمانی اجتماعی، بی‌نظمی اجتماعی، بی‌نظمی فیزیکی)؛ عوامل محیطی (رضایت از محل و همسایگی، تعلق اجتماعی، میزان تعلق به محله)؛ عوامل کنترلی (کنترل غیررسمی و کنترل رسمی)؛ عوامل سرمایه اجتماعی (انسجام، مشارکت، اعتماد و حمایت)؛ عوامل اقتصادی (محرومیت نسبی، پایگاه اقتصادی-اجتماعی) است (عشایری و همکاران، ۱۴۰۰).

رفتار پرخطر اجتماعی

رفتارهای پرخطر به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مسائل اجتماعی است که بر فرد، خانواده و جامعه تأثیرات جبران‌ناپذیری دارد و زندگی فرد و دیگران را مختل کرده و بالطبع جامعه را دچار آسیب جدی می‌سازد و نتایج منفی و مخرب جسمی، روان‌شناختی و اجتماعی را در جامعه افزایش می‌دهد (عشایری و جهان‌پرور، ۱۴۰۰: ۵۶). درواقع، نیروی انسانی سالم مهم‌ترین عامل پیشرفت هر جامعه‌ای محسوب می‌شود. با توجه به ساختار سنی جوان کشور و نظر به این‌که جوانان، آسیب‌پذیرترین قشر جامعه در برابر بروز رفتارهای مخاطره‌آمیز می‌باشند، بدیهی است که شیوع رفتارهای پرخطر اجتماعی، آینده توسعه فرهنگی و اجتماعی جامعه را بحرانی کرده و سلامت

اجتماعی را تهدید می‌کند. سن ورود و تجربه رفتار پرخطر (پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، ۱۳۹۵) طبق جدول شماره ۸ به تفکیک سن از این قرار است.

جدول ۷: سن ورود و تجربه رفتار پرخطر

موارد	کمتر از ۱۷	۱۸ تا ۲۹	۳۰ به بالا
استعمال سیگار	۲۳/۱	۶۷/۸	۹/۱
مصرف قلیان	۲۰/۳	۷۰/۳	۹/۳
استفاده از مشروبات الکلی	۱۹/۲	۷۵/۸	۰/۵
استعمال مواد مخدر	۱۳/۳	۶۶/۴	۲۰/۳
رابطه با جنس مخالف	۲۱/۰	۷۶/۸	۲/۳
سابقه دستگیری و یا تذکر	۱۷/۸	۷۱/۱	۱۱/۱
دیدن و جستجوی سایت غیراخلاقی	۳۶/۸	۵۹/۶	۳/۵
رفتن به پارتنی	۱۳/۶	۸۳/۲	۳/۲

رفتار پرخطر در بین جوانان ایرانی طی دهه‌های ۱۴۰۰-۱۳۹۰ مطابق ۲۴ سند تحقیقاتی تحت تأثیر کنترل اجتماعی (۲۱۵ درصد)، عوامل سرمایه (۳۱۱ درصد)، فشار اجتماعی (۲۰۰ درصد)، الگوی زندگی (۳۷۱ درصد)، عوامل شخصیتی (۱۱۲ درصد)، مهارت‌های اجتماعی (۲۹۲ درصد) و عزت‌نفس اجتماعی (۱۴۷ درصد) است و با ایجاد سازوکارهای کنترل اجتماعی (رسمی + غیررسمی)، تقویت مؤلفه‌های سرمایه‌ای (اقتصادی-اجتماعی و فرهنگی) و جامعه‌پذیری شخصیتی جامعه ایرانی از طریق نظام مدرسه، دانشگاه و رسانه‌های اجتماعی می‌توان شدت گرایش به رفتار پرخطر را تعدیل کرد. همچنین با ایجاد اشتغال کافی، سیاست‌گذاری بلندمدت و محافظت از ساختار نظام خانواده و کاهش اثر بحران‌های اجتماعی-اقتصادی بر ساختار خانواده و به تغییر ایجاد استحکام در خانواده‌های ایرانی، می‌توان آینده‌ای امن و سالم را ترسیم کرد (عشایری و جهان‌پرور، ۱۴۰۰: ۱۹۲).

خشونت خانگی (همسرآزاری)

خشونت خانگی (همسرآزاری) به آزار جسمی و روانی زن و مرد و سایر اعضای خانواده نسبت به همدیگر اطلاق می‌شود. نتایج مرکز آمار ایران (۱۳۹۹) نشان می‌دهد که میزان رواج همسر آزاری موارد معاینات مربوط به مدعیان همسر آزاری طی سال‌های ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۹ افزایش داشته است.

جدول ۸: میزان رواج همسر آزاری در جامعه

سال	جسمی	روانی
-----	------	-------

مرد	زن	جمع	مرد	زن	جمع	
۳۱۰۰	۷۴۱۸۰	۷۷۲۸۰	۲۱	۳۴	۵۵	سال ۱۳۹۵
۴۶۷۰	۷۷۰۵۹	۸۱۷۲۹	۵	۴۰	۴۵	سال ۱۳۹۶
۴۱۶۲	۷۹۴۸۴	۸۳۶۴۶	۱۹	۲۵	۴۴	سال ۱۳۹۷
۳۷۳۳	۸۱۶۲۴	۸۵۳۵۷	۴۹	۱۰۳	۱۵۲	سال ۱۳۹۸
۱۰۷۲	۲۰۳۲۲	۲۱۳۹۴	۰	۷	۷	بهار ۱۳۹۷
۱۲۶۴	۲۳۱۶۷	۲۴۴۳۱	۵	۶	۱۱	تابستان ۱۳۹۷
۹۶۴	۱۸۱۶۳	۱۹۱۲۷	۰	۳	۳	پاییز ۱۳۹۷
۸۶۲	۱۷۸۳۲	۱۸۶۹۴	۱۴	۹	۲۳	زمستان ۱۳۹۷
۱۰۹۵	۲۱۵۲۰	۲۲۶۱۵	۲۰	۲۱	۴۱	بهار ۱۳۹۸
۱۰۴۰	۲۳۹۹۹	۲۵۰۳۹	۱۳	۲۶	۳۹	تابستان ۱۳۹۸
۷۷۳	۱۸۷۷۷	۱۹۵۵۰	۱۰	۲۱	۳۱	پاییز ۱۳۹۸
۸۲۵	۱۷۳۲۸	۱۸۱۵۳	۶	۳۵	۴۱	زمستان ۱۳۹۸
۶۷۷	۱۸۶۱۸	۱۹۲۹۵	۱	۲۹	۳۰	بهار ۱۳۹۹
۸۹۵	۲۳۱۱۸	۲۴۰۱۳	۰	۴۸	۴۸	تابستان ۱۳۹۹

بر این اساس همسرآزاری در خانواده‌ها دیده می‌شود و بخشی از آن به دلیل عدم فرصت و دسترسی زنان به منابع؛ نداشتن آگاهی اجتماعی؛ ترس از تنهایی؛ فرهنگ آبرو و شرافت اجتماعی؛ جامعه سنتی - عرفی؛ فرهنگ پدرسالاری و پذیرش این فرهنگ از سوی زنان؛ به نهادهای قضایی و انتظامی گزارش نمی‌شود. از دلایل رواج همسرآزاری، می‌توان به وجود فشارهای خانوادگی (استرس اجتماعی، دغدغه ذهنی و فشار مالی)؛ مشکلات عاطفی؛ جرائم خانوادگی (مصرف مواد، داشتن سابقه زندانی، بزهکاری فرزندان) و بحران عاطفی؛ اختلال شخصیتی زوجین و داشتن تنش خانوادگی و فقدان مهارت اجتماعی برای حل آن می‌توان اشاره نمود.

مزاحمت خیابانی زنان

نتایج بررسی فراتحلیل در بازه زمانی ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۶ با جامعه آماری ۳۲ سند پژوهشی در ایران نشان می‌دهد که میزان احساس ناامنی در بین زنان (مزاحمت خیابانی، جنسی و احساس ناامنی) افزایش یافته است، در این میان سطح تحصیلات، میزان درآمد، سن، آسیب‌پذیری جسمانی، طرد اجتماعی، بی‌نظمی اجتماعی، جامعه‌پذیری جنسی، سابقه آزار و خشونت اجتماعی، تجربه قربانی شدن، ناهمگونی قومی-فرهنگی، رسانه‌ای شدن جرائم، سبک پوشش و فرسایش سرمایه اجتماعی تأثیرگذار بوده است (نیازی و همکاران، ۱۳۹۷). نتایج کلی ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان (۱۳۹۵)،

درباره احساس ناامنی زنان نشان می‌دهد که بیشتر آن‌ها احساس ناامنی در سطح بالایی دارند و مزاحمت خیابانی را تجربه کرده‌اند.

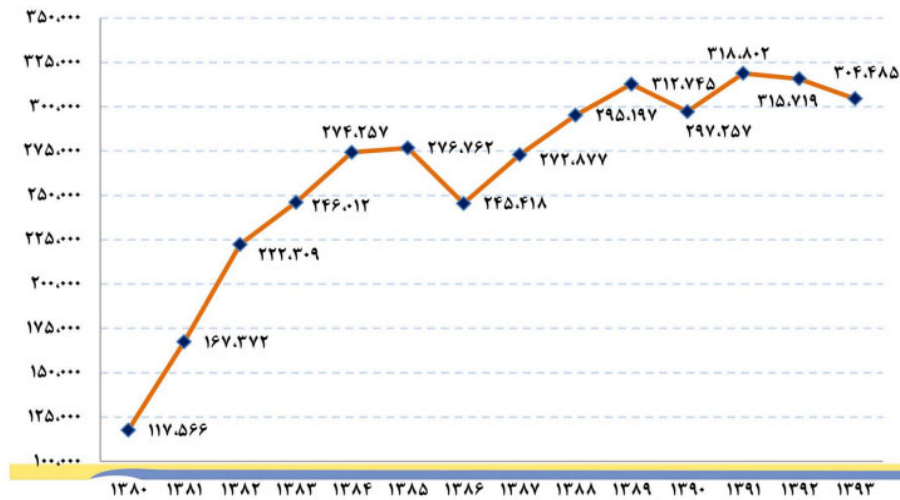
جدول ۹: تجربه مزاحمت زنان ایرانی

موارد	بلی	خیر
تنه زدن در تاکسی و اتوبوس و مترو	۳۷/۳	۶۲/۷
دریافت پیامک و ایمیل نامناسب	۲۹/۸	۷۰/۲
رفتار ناپسند در اداره توسط همکاران	۱۳/۶	۸۶/۴
بوق زدن ماشین‌ها	۵۲/۴	۴۷/۶
متلک شنیدن و تیکه انداختن در کوچه و خیابان	۴۷/۸	۵۲/۲
کتک خوردن توسط نزدیکان	۱۳/۵	۸۶/۵
نگاه خیره مردان	۵۰/۰	۵۰/۰
لمس و تماس فیزیکی	۱۴/۸	۸۵/۲
تعقیب شدن توسط مردان	۲۶/۸	۷۳/۲

نتایج نشان می‌دهد که مزاحمت‌های خیابانی مانند بوق زدن ماشین‌ها (۵۲/۴ درصد)، نگاه خیره مردان (۵۰ درصد) و متلک شنیدن (۴۷/۸ درصد) بیشترین میزان مزاحمت را برای زنان داشته است و لمس و تماس فیزیکی (۱۴/۸ درصد)، رفتار ناپسند در اداره توسط همکاران (۱۳/۶ درصد) و کتک خوردن (۱۳/۵ درصد) کمتر تکرار شده است.

حوادث و قانون‌گریزی در رانندگی

جهان امروز و توسعه فناوری و صنعت مدرن، سبک زندگی را به رانندگی نیازمند کرده است. به طوری که در فرهنگ جوامع، رانندگی و داشتن ماشین، به یک سرمایه اجتماعی-اقتصادی بدل شده است. در این میان اغلب رانندگان، قانون رانندگی را رعایت نمی‌کنند، تخلف از هنجارهای ترافیکی، تعارض با پلیس در هنگام جریمه و ثبت تخلف و تمایل به گریز از قانون به عنوان یک رفتار خوشایند و لذت‌بخش، در کنشگرانی دیده می‌شود که با ماشین در سطح شهر یا بین‌شهری رفت‌وآمد می‌کنند و همچنین حجم تخلفات رانندگی در ایران، با وجود جرائم و هزینه‌های تخلفات و همچنین کنترل رسمی، در حال افزایش بوده و جزئی از مسائل اصلی راهور ناجا شده به طوری که بخشی از زمان و انرژی نیروی انسانی ناجا را به خود اختصاص می‌دهد. نمودار زیر روند رشد حوادث و تلفات ناشی از تخلفات رانندگی را نشان می‌دهد (سازمان پزشکی قانونی، ۱۳۹۴: ۵۱).

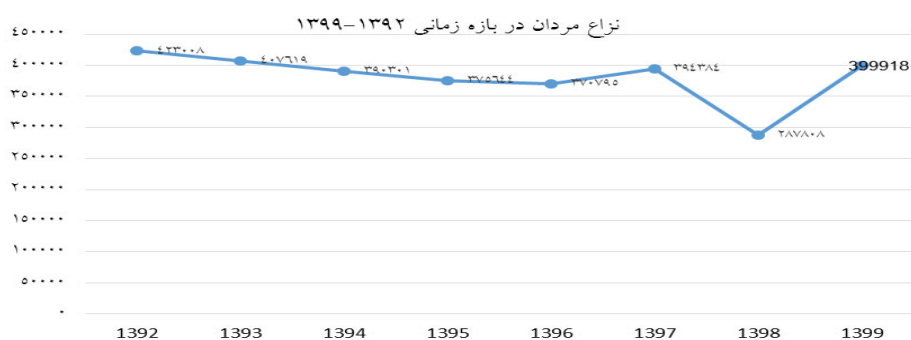

نمودار ۱: تعداد مصدومان ناشی از حوادث رانندگی جاده‌ای

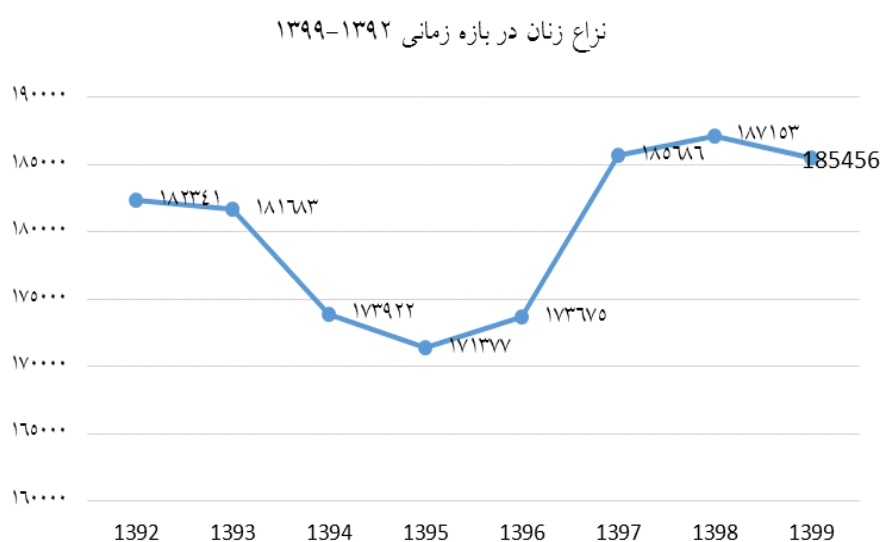
به‌طورکلی ۶۴/۹ درصد از این حوادث برون‌شهری؛ ۷/۴ درصد خاکی-روستایی؛ ۲/۲۷ درصد درون‌شهری و ۰/۵ درصد نامعلوم بوده است (سازمان پزشکی قانونی، ۱۳۹۴: ۶۳). همچنین نتایج فراتحلیل بازه زمانی ۱۳۸۳ تا ۱۴۰۰ نشان می‌دهد که بحران سرمایه اجتماعی- فرهنگی، عدم هم‌نوایی با نهادهای کنترلی (احساس تعارض و تضاد با نهاد انتظامی، عدم احترام به پلیس در هنگام ثبت تخلف، عدم مردمی‌سازی نظارت بر عملکرد رانندگان) و پنداشت منفی از خود در برابر جامعه (احساس تبعیض-بی‌عدالتی، احساس ناکامی، عدم احترام به هویت خود به‌مثابه شهروند فرهنگی) در این مسئله مؤثر بوده است (عشایری و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۹۳).

نزاع و درگیری به تفکیک جنسیت

در نمودار زیر روند نزاع و درگیری مردان و زنان در بازه زمانی ۱۳۹۲ تا ۱۴۰۰ (پایان زمستان ۱۳۹۹) نشان داده‌شده است (سازمان پزشکی قانونی کشور، ۱۴۰۰).

نمودار ۲: نزاع مردان در بازه زمانی ۱۳۹۲ الی ۱۳۹۹

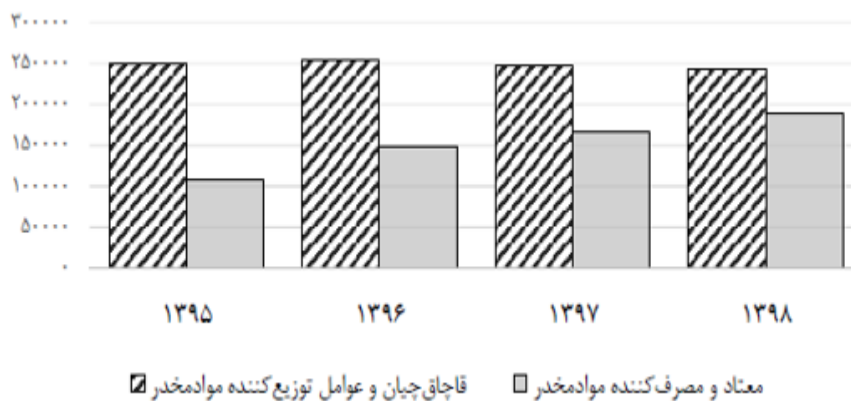
نمودار ۳: نزاع زنان در بازه زمانی ۱۳۹۲ الی ۱۳۹۹

افزایش حجم پرونده‌های قضایی-انتظامی، پرخاشگری فیزیکی در خیابان و فضای عمومی، وجود اختلافات خانوادگی و فردی، نشان می‌دهد که نزاع و درگیری در جامعه طی سال‌های گذشته، افزایش چشمگیری داشته است. نتایج ۳۷ مقاله، در بازه زمانی ۱۳۸۳ الی ۱۴۰۰ نشان می‌دهد که بی‌سازمانی اجتماعی در اثر گام نهادن جامعه از ساختار سنتی به نوگرایی اجتماعی منجر به ستیز، خشونت و پرخاشگری جمعی شده است. در این گذار اجتماعی تغییر ساحت کلی جامعه از سنخ سنتی (زندگی ایلی-کوچ نشینی، عصبیت جمعی، طایفه‌گرایی، فرهنگ شجاعت و انتقام، اهمیت

تبار ایلی، بیگانه هراسی و خیر محدود) و به سمت مدرنیته (شهرنشینی، سواد رسانه‌ای، تحرک جغرافیایی-اجتماعی و نوگرایی) منجر به ایجاد فضای آنومیکی و معلق ماندن بین شرایط جامعه سنتی و مدرن شده است که حاصل آن توسعه نامنظم نهادها و طبقات اجتماعی، ستیز ارزشی سنت و مدرن شدن، کژکارکردی نهادهای مدنی و رسمی، کاهش اقتدار نظام کنترلی سنتی و رسمی، فاصله فرهنگی-اجتماعی طبقات، آشفتگی و بحران هویتی، احساس تعارض و بیگانگی اجتماعی، کاهش سرمایه اجتماعی، شکاف طبقاتی، انباشت تعارض و ناکامی اجتماعی و ناتوانی نهادها و افراد در پاسخ به مطالبه اجتماعی و نیازهای اساسی جامعه است (عشایری و جهان‌پرور، ۱۴۰۰: ۱۷۸). مطابق گزارش رسمی، ۸۴/۱ درصد از مرگ‌های غیرطبیعی در ایران مشکوک به دیگرکشی (ناشی از نزاع و منازعه فیزیکی)؛ ۱۱/۳ درصد از نوع مشکوک به خودکشی؛ ۲/۹ درصد نامعلوم و ۱/۷ درصد از نوع سانحه بوده است (پزشکی قانونی، ۱۳۹۴).

شیوع مواد مخدر

مصرف مواد مخدر و توزیع آن در ایران تبدیل به یکی از مسائل اجتماعی در سازمان انتظامی، ستاد مبارزه با قاچاق کالا شده است، به‌طورکلی عمده زندانیان در برخی استان‌ها مرتبط با مواد مخدر بوده و به دلیل سودآوری اجتماعی و وجود شبکه توزیع قوی و غیرقابل دسترسی (شبکه محلی و غیررسمی)، رواج بیشتری داشته است.

نمودار ۴: تعداد دستگیرشدگان مرتبط با انواع مواد مخدر

نتایج فراتحلیل نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۵ تا ۱۳۹۸ همچنان توزیع مواد مخدر به نسبت مصرف‌کننده حالتی افزایش داشته و علت مهم افزایش اعتیاد در جامعه عدم کنترل دقیق عوامل توزیع‌کننده مواد مخدر است. همچنین در ایران، دوستان معتاد، پیوند با خانواده، تعهد اجتماعی،

دسترسی آسان به مواد مخدر، باورهای مذهبی، خانواده معتاد، خودکنترلی و محله آلوده (بی‌سازمانی اجتماعی) در شیوع مصرف مواد مخدر و افزایش آن نقش داشته است (میرمحمدتبار و مظلوم خراسانی، ۱۳۹۶: ۱۶۰).

جدول ۱۰: تعداد دستگیرشدگان مواد مخدر

سال	قاچاقچیان و عوامل توزیع‌کننده	معتاد و عوامل مصرف‌کننده	جمع
۱۳۹۴	۲۵۰۰۹۲	۱۰۹۰۰۳	۳۵۹۰۹۵
۱۳۹۵	۲۵۴۸۵۸	۱۴۷۷۷۱	۴۰۲۶۲۹
۱۳۹۶	۲۴۶۶۹۵	۱۶۶۳۸۹	۴۱۳۰۸۴
۱۳۹۷	۲۴۳۷۳۲	۱۸۸۴۱۲	۴۳۲۱۴۴
۱۳۹۸	۲۲۵۸۶۹	۱۹۱۵۸۵	۴۱۷۴۵۴

مطابق نتایج فوق، در سال ۱۳۹۴ تعداد کل دستگیرشدگان مرتبط با انواع مواد مخدر برابر با ۳۵۹۰۹۵ نفر و ۱۳۹۸ برابر با ۴۱۷۴۵۴ نفر بوده و نشان از افزایش بحران مواد مخدر در کشور دارد. فراتحلیل چهار دهه پژوهش در باب علل و انگیزه‌های استعمال دخانیات در ایران (سادات حسینی و همکاران، ۱۴۰۰)، نشان می‌دهد که به‌رغم زبان‌ها و اثرات ناگوار دخانیات بر سلامت انسان و محیط‌زیست، مصرف دخانیات در کشور ایران روبه گسترش است. فراتحلیل آسیب‌های اجتماعی در کشور در بازه زمانی ۱۳۷۸-۱۳۹۸ نشان می‌دهد که مطابق بررسی‌های پژوهشی؛ عوامل روانی (اختلالات روانی، عدم آگاهی از خطرات مصرف مواد، شکست عاطفی، مشکلات تحصیلی-دانشگاهی، احساس بزرگ شدن، کسب لذت، نگرش مثبت به مواد مخدر، موقعیت‌های مخاطره‌آمیز)؛ عوامل اجتماعی-محیطی (سابقه خانوادگی اعتیاد، هم‌نوایی با دوستان، مهارت‌های ضعیف زندگی، وسایل ارتباط‌جمعی، در دسترس بودن مواد، کمبود امکانات فرهنگی-ورزشی و تفریحی، عدم دسترسی به سیستم‌های خدماتی، حمایتی و درمانی) زمینه‌های افزایش آسیب‌های اجتماعی ناشی از موارد مخدر را فراهم کرده است (هاشمی و مردانی، ۱۴۰۰: ۸۷). همچنین فراتحلیل پژوهش‌ها در بازه زمانی ۱۳۸۳-۱۴۰۰ در کل کشور نشان می‌دهد که ناکامی (محرومیت نسبی، شکست عشقی-عاطفی، ناکامی اجتماعی، شکست تحصیلی)؛ بحران سرمایه اجتماعی (بی‌اعتمادی، ضعف نظام حمایت اجتماعی، کاهش تعلق اجتماعی، ضعف مهارت اجتماعی، کاهش انسجام اجتماعی، کاهش نظارت اجتماعی) (عشایری و همکاران، ۱۴۰۰: ۴۵)؛ بحران نظام خانواده (خانواده سهل‌گیر، بحران عاطفه در نظام خانواده، ازهم‌گسیختگی نظام خانواده، اعتیاد والدین و اعضای خانواده)؛ عوامل فرهنگی (فقر فرهنگی، نگرش مذهبی، هنجار اجتماعی، سبک فراغتی غلط، باورهای قومی)؛ در اعتیاد به مصرف مواد مخدر و قاچاق آن تأثیر داشته است (رستمی، ۱۴۰۰: ۲۸۱).

آنومی اقتصادی

آنومی اقتصادی به معنای اختلال در توزیع منابع غذایی، کالاها و میزان دسترسی آسان به نیازهای اساسی (خوراک، پوشاک و مسکن) و سایر نیازهای مادی است. نوعی از بی‌سازمانی اقتصادی و آشفتگی که جامعه در آن اطمینان و امید خود را نسبت به پیشامدهای مالی-بازاری از دست می‌دهد، التهاب اجتماعی در نظام اقتصادی ظهور پیدا می‌کند و به دلیل اضطراب اجتماعی و نگرانی پایدار (بی‌ثباتی)، نمی‌تواند سرمایه‌گذاری و فضای کسب‌وکار مساعدی را پایه‌ریزی و راه‌اندازی کند. در این جو اجتماعی، با بحرانی شدن فضای کسب‌وکار اجتماعی، به افزایش مسائل اجتماعی دامن زده می‌شود. برای ایرانیان در گام اول امنیت شغلی، یعنی یافتن شغل مناسب (دولتی و آزاد) برای گذراندن معیشت بسیار مهم بوده است؛ در مرحله بعدی حل تورم (گرانی و افزایش افسارگسیخته قیمت) که باعث به هم خوردن برنامه خانواده نسبت به ازدواج و خرید خانه و ملک شده قرار دارد. همچنین کنترل فقر اقتصادی از دغدغه‌های مردم ایران است. مردم پیش‌بینی می‌کنند که در آینده نیز شکاف و فاصله طبقاتی (از حیث درآمد، پس‌انداز مالی) زیاد و تعداد فقرا نیز افزایش خواهد یافت و در نتیجه در بازه زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰، ضریب جینی افزایش یافته و فاصله طبقاتی در ایران روند افزایشی را تجربه کرده است.

نگرانی اقتصادی شهروندان

گزارش‌ها نشان می‌دهد که ۵۲ درصد از شهروندان مشکلات اقتصادی و معیشتی را عامل اصلی نگرانی خود می‌دانند. زنان (۵۶ درصد) در دوگانه معیشت و سلامت، بیشتر نگران بیماری کرونا هستند. در مقابل مردان (۶۰/۴ درصد) بیشتر نگران معیشت و مشکلات اقتصادی هستند. با افزایش سن بیشتر نگرانی‌ها به سمت بیماری کرونا میل پیدا می‌کند و از شدت نگرانی از مشکلات اقتصادی کاسته می‌شود. ۳۶/۳ درصد از جوانان (۱۸ تا ۲۹ سال) نگران بیماری کرونا هستند. این رقم در بین افراد (۳۰ تا ۴۹ سال) ۴۴/۲ درصد و در بین افراد بالای ۵۰ سال ۶۲/۸ درصد است (گروه افکار سنجی، ۱۳۹۹). مهم‌ترین ابعاد نگرانی اقتصادی به شرح ذیل است:

جدول ۱۱: مؤلفه‌های نگرانی اقتصادی

میانگین کلی	اولویت‌بندی (درصد)			مؤلفه‌های نگرانی
	سوم	دوم	اول	
۳۳/۴	۲۵/۵	۲۰/۸	۸۲/۲	گرانی مسکن و کالاهای اساسی
۲۱/۹	۱۹/۴	۳۱/۹	۹/۸	تحریم‌های اقتصادی امریکا
۱۶/۸	۱۷/۸	۲۲/۹	۱/۶	افزایش سرقت، چک جعلی و برگشتی

از منظر پاسخگویان در شرایط کنونی، مدیریت گرانی مسکن و کالاهای اساسی (خوراک، پوشاک) در اولویت اول نگرانی آن‌ها هستند و ۸۲/۲ درصد این مؤلفه را مهم و جدی تلقی می‌کنند.

رفتارشناسی اقتصادی جامعه

نتایج نشان می‌دهد که بحران اقتصادی کشور (۳۱/۲ درصد) مهم‌ترین دغدغه مردم در مورد آینده‌شان است. پس از آن به ترتیب مسائل و مشکلات مرتبط با کرونا (۲۲/۱ درصد)، آینده اقتصادی فرزندان (۷/۷ درصد)، وضعیت شغلی (۵/۸ درصد) و ناامیدی از آینده اقتصادی (۲/۷ درصد) از دیگر عمده‌ترین دغدغه‌های اصلی مردم درباره آینده‌شان است (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۹).

جدول ۱۲: رفتارشناسی اقتصادی جامعه

درصد	دغدغه‌ها
۳۱/۲	بحران اقتصادی (بی‌سازمانی اقتصادی)
۲۲/۱	اوضاع کرونا و تأثیر آن بر کسب‌وکار
۷/۷	آینده اقتصادی فرزندان
۵/۸	وضعیت شغلی
۲/۷	ناامیدی از آینده اقتصادی
۰/۵	نامشخص بودن وضعیت اجتماعی-اقتصادی در آینده

رتبه‌بندی مسائل اقتصادی

گزارش (ایسپا، ۱۳۹۹) نشان می‌دهد که مسائل اقتصادی ایران در حال افزایش است و مطالبه عمومی و نظرسنجی حکایت از آن دارد که همچنان بیکاری و حل مسائل شغلی از مهم‌ترین مسئله‌های اقتصادی ایران محسوب می‌شود و کاهش فقر و مدیریت بحران کمیابی منابع غذایی و حل گرانی و تورم افسارگسیخته در اولویت‌های مهم قرار دارند.

جدول ۱۳: رتبه‌بندی مسائل اقتصادی

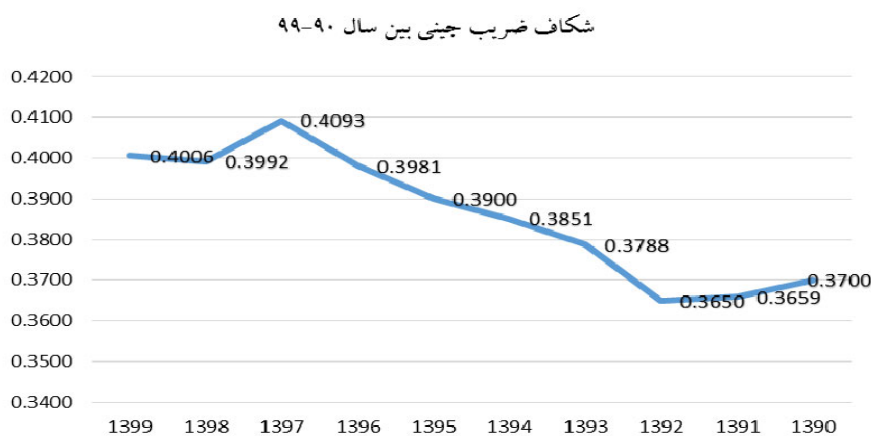
درصد	موارد
۴۲/۶	بیکاری و مسائل شغلی
۱۷/۴	فقر و کمبود امکانات اقتصادی
۱۴/۳	گرانی و تورم کالاها و خدمات

۹/۴	بی‌عدالتی و تبعیض اقتصادی
۱/۱	فساد اقتصادی
۰/۶	مسکن و سرپناه

نتایج نشان می‌دهد که در ایران، بیکاری و مسائل شغلی (۴۲/۶)، فقر و کمبود امکانات اقتصادی (۱۷/۴)، گرانی و تورم کالاها و خدمات (۱۴/۳) و بی‌عدالتی و تبعیض اقتصادی (۹/۴) به ترتیب مهم‌ترین مشکل‌های جامعه محسوب می‌شوند.

پیش‌بینی آینده فاصله (شکاف) طبقاتی

به‌منظور سنجش میزان باور فرد به روند رو به افزایش فاصله طبقاتی در جامعه، ۷۷/۲ درصد از پاسخگویان معتقدند فاصله طبقاتی به مقدار زیاد در جامعه در آینده وجود خواهد داشت و تنها ۱۴/۳ درصد چنین باوری ندارند و ۸/۶ درصد آن را متوسط ارزیابی کرده‌اند. با این اوصاف، در کل میانگین «روند رو به افزایش فاصله طبقاتی در جامعه» سطح بسیار بالایی را نشان می‌دهد (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۳۹۹، ایسپا، ۱۳۹۹). نگرش شهروندان به فاصله طبقاتی مطابق گزارش رسمی مرکز آمار گویای آن است که در فاصله زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۰ (پایان سال ۱۳۹۹)، ضریب جینی شکاف زیادی را تجربه کرده و بازگوکننده فاصله درآمدی و رفاهی بین دهک‌های اجتماعی است (مرکز آمار ایران، ۱۴۰۰).

نمودار ۵: ضریب جینی (شکاف اقتصادی) بازه زمانی ۱۳۹۹ - ۱۳۹۰

نتایج سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور (۱۳۹۶)، نشان می‌دهد که به لحاظ طبقاتی ۴۴/۷ درصد پاسخگویان بر این باور بودند که نسبت طبقه پایین در جامعه و ۵۲/۴ درصد نیز نسبت طبقه متوسط در جامعه را در حد زیاد می‌دانند و ۲/۹ درصد وجود طبقه بالای در جامعه را تأیید کرده‌اند که نشانگر افزایش فقر و محرومیت اجتماعی-اقتصادی است.

بحث و نتیجه‌گیری

مسئله؛ گره یا معما یا معادله‌ای کشف شدنی با ریشه‌ها و علل مجهولی است که بایستی اول شناسایی (کشف) و بعد تبیین گردد که به‌وسیله سه گروه ۱. نخبگان علمی (دانشگاهیان)؛ ۲. شهروندان عمومی (طبقات مختلف اجتماعی و جامعه مدنی) و ۳. سازمان‌ها (نهادهای اجتماعی) شناسایی می‌شوند. مسائل اجتماعی امری، جهان‌شمول هستند، در همه جای جهان از بدو پیدایش تا به امروز، جوامع بشری با مسائل اجتماعی مواجهه بوده‌اند و زاییده اجتماع و حاصل انحراف بشری از مسیر بهنجار زندگی است. نتایج نشان می‌دهد که مسائل اجتماعی ایران محصول بی‌سازمانی اجتماعی (تقابل ارزشی-اختلال کارکردی، تضاد بین نهادهای سنتی-مدرن، تأخر فرهنگی-اجتماعی در گذار اجتماعی، کاهش سرمایه اجتماعی سنتی و عدم بازآفرینی سرمایه اجتماعی مدرن، رهاشدگی خانواده، جابجایی و تحرک اجتماعی-جغرافیایی، کاهش قواعد کنترل‌گر، فروپاشی سنت‌های اجتماعی، بی‌قاعدگی مدنی و نبود قوانین جایگزین در اثرگذار و آشفتگی هنجاری) است. نظریه بی‌سازمانی اجتماعی سرچشمه مسائل اجتماعی را نوسازی (تغییرات اجتماعی و خیزش جامعه از قالب سنتی به مدرن) می‌دانند که با تحول از وضعیت ساختاری قدیمی (نظام عشایری-قبیله‌ای) به ساحت جدید (شهرنشینی، تغییر ذائقه اجتماعی، نوسازی هویتی و دگرگونی سبک زندگی)، از آغاز دوران مشروطه به‌مرور نوعی ناهماهنگی کارکردی نهادی را تجربه کرده است. نوسازی و توسعه، نظم و هماهنگی را در ارکان نهادی-غیرنهادی جامعه ایجاد نکرده، بلکه به دلیل جدال بین سنت و نوسازی، با تأخر فرهنگی-اجتماعی مواجه شده، توسعه عقیم و نامنظمی در ساحت جامعه جریان یافته است. موج افزایش نوسازی (مهاجرت از جوامع سنتی به مدرن، تحرک اجتماعی فراجغرافیایی، افزایش نهادهای جدید و شکل گرفتن گروه‌های روشنفکری و تقابل اجتماعی با نهادهای سنتی)، بخش‌هایی از جامعه را به تغییرات اجباری واداشته و بخشی از نهادی اجتماعی شرایط خیز و گام نهادن در مسیر تحول به دلیل فقدان آمادگی و نبود شرایط روانی کافی، به زیست سنتی خود ادامه داده است. این فرایند در دوران گذار اجتماعی؛ ستیز ارزشی و اجتماعی بین نهادهای سنتی و مدرن را ایجاد کرده است. هرکدام از این نهادها، دارای کارکردهایی بوده‌اند که به دلیل عدم تفاهم اجتماعی، نتوانسته‌اند همدیگر را تکمیل نمایند. به‌جای تکامل و تکمیل و حل

نیازهای اجتماعی، در تقابل و رهاشدگی گام گذاشته‌اند. تضاد کارکردهای اجتماعی نهادها و هویت متضاد اعم از سبک قبیله‌ای تا شیوه امر ملی، سنتی و مدرن، منجر به سرگردانی و آنومی اجتماعی شده است. ایران از زمره جوامع در حال توسعه محسوب می‌شود که در فرایند مدرن شدن قرار گرفته، ولی هنوز ایستارهای سنتی-بومی و الگوی کهن خود را همراه خود داشته و در گذار نوسازی همچنان ترکیبی از الگوهای سنتی و مدرن حرکت می‌کند و یک جامعه‌ای همراه با رفتارهای سنتی است که نوسازی را تجربه می‌کند و فرایند تحولات ارزشی و نهادی خود را از دوران مشروطه (در اثر نوسازی آمرانه و بدون شرایط تحول) به هنگام برخورد با جهان غرب تجربه کرده است و این فرایند در دوره‌های تاریخی مختلف بعد از مشروطه، در اثر مهاجرت-افزایش تعامل دانشگاهی با جوامع سطح اول و همچنین همکاری‌های بین‌المللی در زمینه کسب الگوی جهانی، ارزش‌های فرامحلی و سبک زندگی و باورها، در تغییرات ارزشی-هنجاری جامعه تأثیر خود در ظهور مسائل اجتماعی را نمایان ساخته است و به دلیل تضاد اجتماعی در این دوران گذار (از نوعی بی‌سازمانی اجتماعی)، با ظهور و شیوع مسائل اجتماعی از سطوح کلان-خرد و میانه روبرو شده است.

منابع

- ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان (۱۳۹۵). *ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان، گزارش کشوری*، تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، دفتر طرح‌های ملی.
- اسلامیان، ایوب؛ تکفلی، مرضیه؛ موسوی، میرطاهر و عرشی، ملیح (۱۳۹۷). مرور نظام‌مند دومین همایش ملی آسیب‌های اجتماعی در ایران، *فصلنامه رفاه اجتماعی*، سال ۱۸، شماره ۶۸، ص ۱۳۵-۸۷.
- ایسپا (۱۳۹۹). نگرش مردم ایران پیرامون وضعیت اقتصادی کشور، *گزارش نظرسنجی*، تهران: مرکز افکارسنجی دانشجویان ایران.
- بخارایی، احمد و محمدی‌شکیبا، عباس (۱۳۹۴). بازتاب مسائل اجتماعی در زنجیره فرانسوی «معلم» با تأکید بر مسئله بزهکاری، *فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی*، ۲۲ (۳)؛ ص ۱۱-۲۵.
- رایبگتن، ارل و واینبرگ، مارتین (۱۳۹۸). *رویکردهای نظری هفتگانه در بررسی مسائل اجتماعی ایران*، ترجمه: صدیق سروسستانی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- رستگار، یاسر؛ آقا بابایی، احسان و راسخی، زهرا (۱۳۹۸). بازنمایی مسائل اجتماعی در سینمای پس از انقلاب اسلامی ایران، *پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران*، ۸ (۴)، ص ۷۴-۵۳.
- رستمی، میلاد (۱۴۰۰). مواد مخدر صنعتی (روان‌گردان‌ها) و پیامدهای منفی آن برای توسعه اجتماعی در ایران، *پلیس مبارزه با مواد مخدر ناجا*، مرکز تحقیقات کاربردی.
- رفیعی، حسن (۱۳۸۰). مشکل اجتماعی: دستور کار نظام رفاه اجتماعی، *مجله رفاه اجتماعی*، شماره ۲، ص ۳۳-۵.

- رفیعی، حسن؛ قهفرخی، سعید و وامقی، مروثه (۱۳۸۸). مشکلات اجتماعی در اولویت ایران، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، ۹ (۱ و ۲)، ص ۲۰۸-۱۸۴.
- سادات حسینی، فاطمه؛ مسجدی، محمدرضا و صدر، زهرا (۱۴۰۰). فراتحلیل چهار دهه پژوهش در باب علل و انگیزه‌های استعمال دخانیات در ایران، *فصلنامه توسعه اجتماعی*، دوره ۱۶(۶۱)، ص ۱-۲۷.
- سازمان پزشکی قانونی (۱۳۹۴). *خلاصه سالنامه آماری کشور*، سازمان پزشکی قانونی کشور، نهاد قضاییه.
- سازمان پزشکی قانونی کشور (۱۴۰۰). آمار نزاع در کشور تا ۱۴۰۰، *اطلاعات آماری*، www.lmo.ir
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور (۱۳۹۶). *تحلیل وضعیت فرهنگی و سرمایه اجتماعی*، مرکز پژوهش‌های استنادی کشور
- شورای اجتماعی کشور (۱۳۹۳). *گزارش وضعیت اجتماعی کشور*، *مجموعه مقالات*، تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی، وزارت علوم و تحقیقات و فناوری.
- شورای اجتماعی کشور (۱۳۹۷). *تحلیل مسائل و آسیب‌های اجتماعی کشور (بخش رفتارهای فرازناشویی در ایران)*، تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.
- صدیقیان بیدگلی، آمنه و لشگری، مجتبی (۱۳۹۶). بازشناسی و مرور نظام‌مند مسائل اجتماعی زندگی دانشجویی در ایران، *فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی*، ۲۳ (۳)، ص ۱۳۸-۱۱۵.
- عبداللهی، محمد (۱۳۸۳). *طرح مسائل اجتماعی در ایران*، تهران: آگه.
- عشایری، طاها و جهان‌پرور، طاهره (۱۴۰۰). *جامعه‌شناسی ابر چالش‌های ایرانی: اقتصاد پساانقلابی ایران*، تهران: نشر ندای مردم.
- عشایری، طاها و جهان‌پرور، طاهره (۱۴۰۰). *خرده‌فرهنگ‌های چهل‌تکه ساز ایران: تمایل به کج‌روی و راه کج شهرت*، تهران: نشر جامعه‌شناسان.
- عشایری، طاها و نامیان، فاطمه (۱۳۹۸). *هشت پرسش جامعه‌شناختی جامعه ایرانی*. تهران: نشر جامعه‌شناسان.
- عشایری، طاها؛ جهان‌پرور، طاهره؛ سوری، مسلم و احمدی می‌لاسی، مرضیه (۱۴۰۰). *کندوکاوی پیرامون مسائل اجتماعی ایران: تجربه گذار اجتماعی ناهمگون*، تهران: نشر احسان.
- عشایری، طاها؛ سادات سرکشیکیان، سمانه؛ مهتری آرنانی، محمد و سعادت، موسی (۱۴۰۰). مطالعه عوامل مؤثر بر تخلفات رانندگی در ایران، *فصلنامه علمی راهور*، سال ۱۰، شماره ۳۸، ص ۲۳۴-۱۹۳.
- عشایری، طاها؛ شعاع اردبیلی، مجتبی؛ رقمی، فائزه و باقری، سمیرا (۱۴۰۰). *کنکاشی جامعه‌شناختی در باب امنیت اجتماعی: ترجیحات امنیتی ایرانیان*، تهران: نشر احسان.
- فتحی، سروش و فدوی، جمیله (۱۳۹۱). *تحلیلی بر آسیب‌های اجتماعی جوانان (۱۳۷۸-۱۳۸۷) و عوامل مؤثر بر آن*، *مجله جامعه‌شناسی مطالعات جوانان*، دوره ۳، شماره ۸، ص ۱۴۴-۱۲۱.
- فیض‌اللہی، علی و بخارایی، احمد (۱۳۹۶). *برساخت و اولویت‌بندی مسائل اجتماعی در وبلاگ‌های تحصیل‌کرده‌های ایلام*، *مسائل اجتماعی ایران*، ۹ (۲)، ص ۱۷۵-۱۵۹.

- کریمی، علیرضا (۱۳۹۴). *وضعیت مسائل و آسیب‌های اجتماعی، شورای اجتماعی کشور*. تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.
- گروه افکار سنجی (۱۳۹۹). *گزارش نظرسنجی دیدگاه مردم در خصوص کرونا (مطالعه کشوری)*، تهران: دفتر طرح‌های ملی پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.
- لوزیک، دانیلین (۱۳۹۸). *نگرشی نو در تحلیل مسائل اجتماعی*، ترجمه: سعید معیدفر، تهران: امیرکبیر.
- محمود مولایی کرمانی، بتول؛ میرزایی، حسین و میرزایی، مجتبی (۱۳۹۸). شاخص‌های روش‌شناسی وبر در شناخت مسائل اجتماعی ایران، *مجله جامعه‌شناسی ایران*، دوره ۲۰، شماره ۲، ص ۱۱۳-۱۰۰.
- مرکز آمار ایران (۱۳۹۹). *گزارش وضعیت اجتماعی و فرهنگی ایران*، تهران: سازمان برنامه‌وبودجه.
- مرکز آمار ایران (۱۴۰۰). *ضریب جینی کل کشور*، دهک وزنی، <https://www.amar.org.ir/>
- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی (۱۳۹۹). *وضعیت اقتصادی کشور؛ چالش‌ها و راهکارهای آن*، تهران: معاونت اقتصادی مجلس.
- مرکز ملی رصد اجتماعی کشور (۱۳۹۵). *سنجش سرمایه اجتماعی در کشور*، تهران: دفتر ملی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- معیدفر، سعید و پروین، ستار (۱۳۸۸). فراتحلیل مطالعات انجام‌شده در حوزه مسائل اجتماعی ایران، *مجله جامعه‌شناسی کاربردی*، شماره ۴، ص ۱۵۱-۱۳۵.
- موسوی، مه‌ری سادات؛ طاهریان، سعید و ملکی، سمیه (۱۳۹۸). اولویت‌بندی مسائل اجتماعی ایران، *دومین همایش ملی آسیب‌های اجتماعی*، اردبیل.
- میرمحمدتبار، سید احمد و مظلوم خراسانی، محمد (۱۳۹۶). فراتحلیل تحقیقات انجام‌شده در حوزه مسائل اجتماعی (با تأکید بر سوء‌مصرف مواد مخدر)، *مسائل اجتماعی ایران*، سال ۸، شماره ۱، ص ۱۶۵-۱۴۵.
- نیازی، محسن؛ بیات، بهرام؛ عباس‌زاده، محمد و عشایری، طاها (۱۳۹۷). فراتحلیل بررسی عوامل مؤثر بر ترس از جرم در بین زنان، فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، شماره ۵۵، ص ۹۹-۱۲۵.
- هاشمی، سیدضیاء و مردانی، سمیه (۱۴۰۰). فراتحلیل آسیب‌های اجتماعی رایج در بین دانش‌آموزان، *بررسی مسائل اجتماعی ایران*، دوره ۱۲، شماره ۱، ص ۶۷-۱۰۱.
- یوسفی؛ علی و اکبری، حسین (۱۳۹۰). تأملی جامعه‌شناختی در تشخیص و تعیین اولویت مسائل اجتماعی ایران، *مسائل اجتماعی ایران*، سال ۲، شماره ۱.

Abdullahi, Mohammad (2004). *Social Issues in Iran*, Tehran: Agah.

Ashayeri, Taha and Jahanparvar, Tahereh (2021). *Iranian Forty-Subculture Subcultures: Tendency to Tilt and Tilt the Way of Fame*, Tehran: Sociologists Publishing.

- Ashayeri, Taha and Jahanparvar, Tahereh (2021). *Sociology of Iranian Challenges: Iran's Post-Revolutionary Economy*, Tehran: Publication of the People's Voice.
- Ashayeri, Taha and Namian, Fatemeh (2009). *Eight sociological questions of Iranian society*. Tehran: Sociologists Publishing.
- Ashayeri, Taha; Jahanparvar, Tahereh; Suri, Muslim and Ahmadi Milasi, Marzieh (2021). *Exploration on Iranian Social Issues: Heterogeneous Social Transition Experience*, Tehran: Ehsan Publishing.
- Ashayeri, Taha; Sadat Sarkeshikian, Samaneh; Mehtari Arani, Mohammad and Saadati, Musa (2021). Study of effective factors on driving violations in Iran, *Rahvar Scientific Quarterly*, Volume 10, Number 38, pp.193-234.
- Ashayeri, Taha; Shoa Ardabili, Mojtaba; Roghi, Faezeh and Bagheri, Samira (2021). *Sociological Research on Social Security: Iranian Security Preferences*, Tehran: Ehsan Publishing.
- Bukharaei, Ahmad and Mohammadi Shakiba, Abbas (2015). Reflection of Social Issues in the French "Teacher" Chain with Emphasis on Delinquency, *Journal of Communication Research*, 22 (3).
- Faizullah, Ali and Bukhara, Ahmad (2017). Construction and prioritization of social issues in the blogs of educated people in Ilam, *Social Issues of Iran*, 9 (2), pp. 159-175.
- Fathi, Soroush and Fadavi, Jamileh (2011). An Analysis of the Social Injuries of Youth during the years 1999-2008 and the factors affecting it, *Journal of Sociology of Youth Studies*, Volume 3, Number 8, pp. 121-144.
- Forensic Medicine Organization (2015). *Summary of the statistical yearbook of the country, the forensic medicine organization of the country, the judiciary*.
- Forensic Medicine Organization of the country (2021). *Conflict statistics in the country up to 2021, statistical information*, www.lmo.ir/
- Islamic Consultative Assembly Research Center (2020). *The economic situation of the country; Challenges and its solutions*, Tehran: Economic Deputy of the Parliament.
- Islamiyan, Ayub; Takfali, Marzieh; Mousavi, Mirtahter and Arshi, Malih (2018). Systematic Review of the Second National Conference on Social Injuries in Iran, *Social Welfare Quarterly*, Volume 18, Number 68, pp. 87-135.
- ISPA (2020). *Attitudes of the Iranian people about the economic situation of the country*, Tehran: Iranian Students' Opinion Polling Center, poll report
- Jalili, Muhaddatha (2019). *Corruption Measurement Indicators Report*, Center for Presidential Strategic Studies, Presidential Research Center.
- Karimi, Alireza (2015). *Status of social issues and injuries*, the Social Council. Tehran: Institute of Culture, Art and Communication.
- Luzick, Danilin (2019). *A New Approach in the Analysis of Social Issues*, translated by Saeed Moayedfar, Tehran: Amirkabir.